

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat az
„az abasári Szent Péter és Szent Pál Római Katolikus Templom”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Dr. Komjáti Zoltán Igor, Ph.D.

Dr. Komjáti Zoltán Igor (aláírás)

ABASÁR, 2015. jún. 8. (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Helyi Értéktár Bizottság Abasár

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Dr. Komjáti Zoltán Igor, Ph.D.

Levelezési cím: 3261, Hegyalja út 14.

Telefonszám: 06-37-360-601; mobil: 06-30-343-5630

E-mail cím: komzomol@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: abasári Szent Péter és Szent Pál Római Katolikus Templom

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

agrár- és élelmiszergazdaság

egészség és életmód

épített környezet

ipari és műszaki megoldások

kulturális örökség

sport

természeti környezet

turizmus és vendéglátás

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: az Abasár község területén, a Fő téren

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

települési

tájegységi

megyei

külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A templom zárókövében az 1785-ös évszám látható. Ezen a helyen már a román korban épülhetett templom. Erre utal a templomban látható román stílusú oszlopfő, valamint a közeli Völgy utcában talált igen mívesen megmunkált román stílusú oszlopfő (jelenleg az Egri Vármúzeumban található). Gótikus maradványok a keleti oldalon levő sekrestye (ma Fájdalmas Szűzanya Kápolna) bejáratánál levő csúcsíves díszítések, kétoldalt a templom névadóinak pajzsba foglalt jelképei (Szent Péter kulcsa és Szent Pál kardja) utalnak a templom kora Árpádkori eredetére. A 900–1000-es évek fordulóján felvett kereszténység templomai védőszentjévé szívesen választotta az apostolfejedelmeket, ezzel is bizonyítva Rómához való ragaszkodását.

Az oldalsó falsíkok a boltozat fölött, a tetőtérben, tovább folytatódnak. A gótikus templom nagy belmagasságát nem igényelte a barokk átépítés. A nyugati oldalon létesített hittanterem építésénél (1980-as évek) gótikus ablakkeretek kerültek elő.

Az 1696-os egyházi összeírás kőtemplomot említ.

1735-ben a templomot újjáépítették, a szentélyt téglaboltozattal, a hajóját síkmennyezettel látták el. 1746-ban a templomban öt oltár volt (Szent Péter és Szent Pál, Szűz Mária, Szent István király, Szent

András, Szent Kereszt). A templomhoz különálló torony tartozott. Az 1700-as években többször felmerült a templom bővítésének terve, ám ez soha nem realizálódott.

1783-ban a tornyot lebontották, és a templomhajót nyugati irányban meghosszabbítva, hozzáépítették az új tornyot. Ekkor épült a karzat (kórus) is. A torony alatti főbejárat fölé egy, a római korból származó, latin nyelvű szavak rövidítéseit tartalmazó márványlapot építettek be, ami valószínűleg sírkő-maradvány lehetett. A homlokzati fülkékben levő szobrok (Szent Péter és Szent Pál) a hittanteremben látható 18. századi faszobrok hű másolata.

1805-ben Rabl Károly gyöngyösi kőműves mester egy lányival megemelte a templom magasságát, és ekkor kapta a templom a mai csehsüveg-boltozatot.

Az 1810-es Canonica Visitatio a templom berendezései között említi a szószéket, a kőpilléren álló keresztelőmedencét, egy tizenkét-váltós orgonát, és három darab, 1796-ban felállított oltárt.

A szentélyben levő főoltár (stipes) szarkofág alakú, fa oltár, mögötte emelkedik a faragott oltárfal. Fent a lekerekített oromzatban istenszem-füzérral díszített vázák, amelyek a XVI. Lajos francia király idején kialakított mintát követik. Magát az oltárt színvonalas kialakított faragványok díszítik.

Az oltárkép Péter és Pál apostolok nagyméretű alakját ábrázolja felhők között. A romantikus felfogású festmény 1834-ben készült, és Braun István gyöngyösi festőművész kezét dicséri.

A tabernaculum festett fából készült. Oszloppárokkal tagolt ajtaján az aranyozott dombormű Izsák feláldozása látható. Az oltáriszentség-tartó a 18. század végén készülhetett.

Az új liturgikus tér kialakítása 1969-ben történt meg. A szembemiséző oltár, valamint a hozzá kapcsolódó építmények süttői vörös márványból készültek.

Az új oltárt (amelynek fedőlapja 20 mázsás súlyú) a Parlament állandó kőfaragó-restauráló csoportja készítette Völgyi János ürömi építész és kőfaragó mester irányításával.

Baloldalon vörös márvány környezetben látható az új, vörös márványból készített tabernaculum. Ajtaja arannyal bevont vörösréz. A kenyér és a bor jelképes ábrázolása lemezomborítással, cizellálással készült, és igen igényes alkotás. A tabernaculum-ot a két oldalán levő aranyozott öröklámpákkal együtt Puskás Erika ürömi ötvösművész ajándékozta az egyházközségnek 1991-ben.

A tabernaculum fölött függ a régebbi oltárkép. A felirat szerint a képen a Szűzanya, mint „Patrona Hungariæ” trónol angyalputtóktól övezetten. Lent látható a térdelő mecénás, bajusszal és díszmagyarban, kezében pedig egy feliratot tart „pro nobis 1773” felirattal. Valószínű, hogy Haller Sámuel báró arcképe lehet.

A jobboldali mellékoltár helyén áll a márvány papitrónus. A felette levő képen Szent Joachim és Szent Anna látható a kis Máriával. Mindkét kép egy mesterre vall (Vidi Ferenc Gyöngyösről?): könnyed, rokokó felfogásban, üde színekkel, laza ecsetvonással készültek.

A templom fából készült szószéke belső lépcsőfeljáratral épült. Típusa: késő barokk kosár, domborműves jelenetekkel, melyekhez rokokó elemek is társulnak. A szószékhez XVI. Lajos korában használt stilizált vázák és füzérek is tartoznak.

A keresztelőkút szürke márványból készült. A rovátkolt oszlop ovális medencét tart, a fedele fából van. Ugyanígy fából készült a tetején található szoborcsoport is, amely XVI. Lajos korában először megszokott stílussal készült, és Krisztus megkeresztelkedését ábrázolja.

A templom gyóntatószéke fából van, háromrészes, és XVI. Lajos korabeli stílusú.

A szentélykorlátot keményfából faragták ki, színe barna alapon zöld mintákkal. A XVI. Lajos korabeli (18. század) stílusú keretet dús, gazdag, naturalisztikus rocaille és rózsa tölti ki.

A templom berendezéséhez tartozik egy rokokó faragású, faszekrénybe tett, de hordozható Mária-kép is. Mária, mint Patrona Hungariæ jelenik meg, kezében jogart tart, az ölében pedig a gyermek Jézust. Mária viselete 18. századi szabású, virágmintás, magyar, úri viselet. A festmény egy vidéki

festő viselettörténetileg értékes műve.

A hittanterem gótikus ablakmélyedéseiben faszobrok találhatók: a 18. században hársfából kifaragott, karcsú alakok, barokk lendülettel, amelyek Szent Pétert és Szent Pált ábrázolják.

A templompadokat (18 pár) a 18. században készítették el.

A templombelső teljes felújítása, kifestése 1940-ben történt. A kor híres templomfestője, Márton Lajos festőművész készítette a freskókat, és irányította a munkálatokat.

A művész a templom diadalívére az „Én Istenem és mindenem” feliratot festette Szent Ferentől, annak emlékére, hogy a török kiűzése után a ferencesek látták el itt a templomi szolgálatot.

A templomhajó három boltszakaszból áll. Az első boltozat freskóján Szent Péter látható, amint jelképesen átveszi az Egyház kulcsait. Körülötte a négy evangélista ábrázolása látható. A középső boltszakasz freskója 1892-ben készült. Turi Lajos alkotása: Aba Sámuel király átadja az általa épített templomot a behívott bencés szerzeteseknek. A freskót Szent István, Szent László, Szent Imre és Szent Gellért ábrázolások veszik körül. A harmadik boltszakaszon látható kép a pusztában tartózkodó Keresztelő Szent Jánost ábrázolja. A festmény két oldalán Árpád-házi Szent Erzsébet és Szent Margit látható.

Főbb ünnepek a templomban:

Húsvét: körmenet és passióéneklés

Pünkösdhétfő: körmenet, melyben a szentkúti zarándokokat fogadják és hazakísérik

Úrnapja: körmenet és sátorépítés a templomkert négy sarkán

Szent Péter és Szent Pál napja (június 29.): a templombúcsú ünnepe

Szent Anna napja (július 26.): mise a Szent Anna Kápolnánál

Aprószentek ünnepe (december 28.): a templomtól gyalogos zarándoklat a Meg-nem-született-gyermekek emlékművéhez

Alkalmi ünnepek: 25, 40, 50, 60 éves házassági évfordulók megünneplése; 60 évesek iskolatalálkozója; hálaadó szentmisék bizonyos életkor elérésekor

Az elmúlt 75 év plébánosainak nagyobb munkálatai a templomban:

Ragó Ferenc: A templom teljes felújítása és festése (1940)

Pacza István: a Szentsír kialakítása (1959)

a nagyharang öntése (1962)

Erdős Béla: az új liturgikus tér kialakítása (1969)

Papp Géza: a toronysisak újjáépítése és rézlemezzel való borítása (1981)

a homlokzati bronzszobrok elkészítése (1983)

a hittanterem megépítése (1984)

a Hősök emlékművének elkészíttetése (1988)

a templomkert rendbetétele (1994)

márvány emléktáblák létesítése (Mindszenty József, Mester István)-(1994)

a templom berendezési tárgyainak aranyoztatása (1995)

egy modern bronz keresztút megrendelése a hittanterembe (1995)

a templom fűtésének korszerűsítése (1984, 1997)

Iváncsy Balázs: a templom tetőhéjazatának (tetejének) lecserélése (2012)

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Az abasári templom alapjait az Árpád-korban tették le, és eredeti funkcióját, az Isten dicsőítését és a hívek vallási életének ápolását, mindvégig megőrizte, még ha többször át is kellett építeni a történelmi évszázadok viszontagságai és a változó korszellem miatt. Mint épület, a magyar anyagi kultúra szerves része: a templom átépítései és a templombelső berendezési tárgyai híven tükrözik az

adott korok építéstechnikai megoldásait és művészeti esztétikáját, felfogását. Ugyanakkor a templom, mint a község vallási életének központja, a magyar szellemi kultúra része: a napi rendszerességgel végzett római katolikus istentiszteletek, litániák és szentségimádások a hívek katolikus szellemiségét és hitbuzgóságát erősítik, amely konstruktív, azaz építő jellegű a magyar haza pozitív irányú fejlődésében. A szertartásokon túl a vallási tevékenység más irányban is megnyilvánul, zarándoklatok és világi körmenetek megszervezésében, engesztelő csoportok és rózsafüzér társulatok megalakulásában és működésében. Mindezen szertartások menete, szövege és koreográfiája része a magyar néprajzi és kulturális szellemi örökségnek, sőt általuk a község lakossága kifejezheti közösségi hozzátartozását és identitását.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

A templom falára kirakott templomismertető (összeállította: Sári Sinkalovics Sarolta, 2002. február)

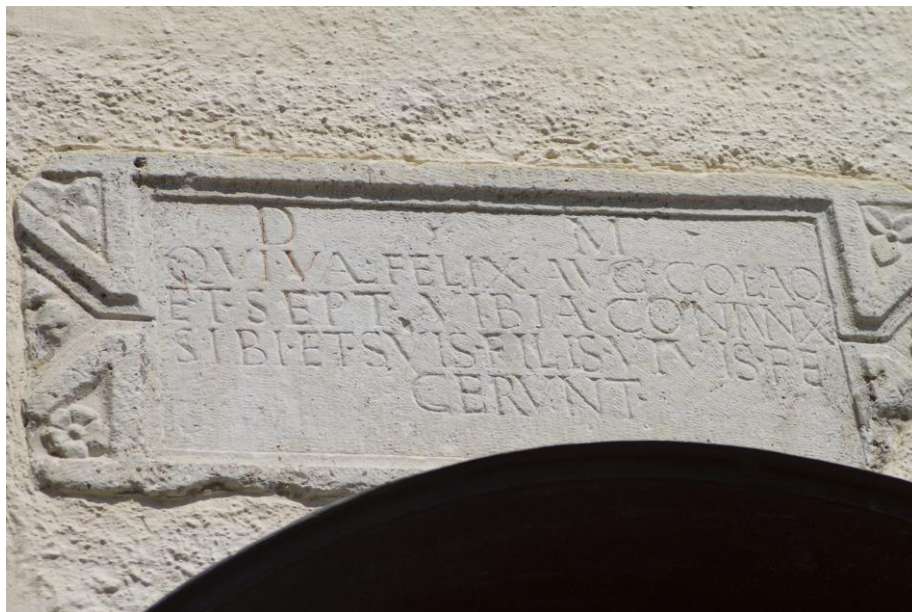
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

**III.
MELLÉKLETEK**

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

1. Szent Péter és Szent Pál Római Katolikus Templom, Abasár

2. Római korból származó latin felirat (főbejárat fölött)

3. 18. századból származó fa szobrok

4. Templom oldalajtó az átépítés évszámával

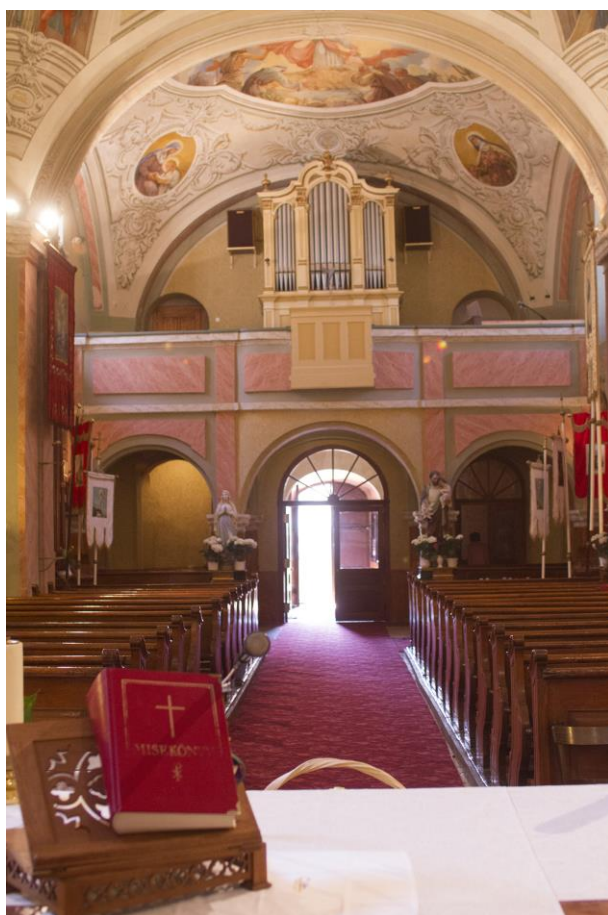
5. Árpád-kori templom bejárata volt a kibővítés előtt

6. Templom belső a főoltárral és balt oldalt a szószékkel

7. Templom főoltár képe

8. A kóruson látható az 1810-es évekből származó 12 váltós orgona (főbejárat belülről)

9. A mennyezeti freskó 1892-ben készült, amelyen Aba Sámuel király átadja a bencés szerzeteseknek az általa épített templomot.

10. Fájdalmas Szűzanya Kápolna

11. Templom ablaküvegei (balról-jobbra haladva: Szent László, Szent István, Szent Péter, IV. Károly és Szent István ábrázolásával)

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

NYILATKOZAT

Alulírott Vernyihegy Livia, mint a Dél-Máttra Közhasznú Egyesület elnöke, hozzájárulok, az Egyesület tulajdonában lévő „Dél-Máttra Értékei és Kincsei” című térségi hungarikumok fotógyűjtemény közül Abasár település fotóinak az Abasári-, Térségi- és Nemzeti Értéktárban történő teljes körű felhasználásához.

Atkár Tass-puszta, 2015. március 13.

Vernyihegy Livia
Vernyihegy Livia
elnök

Dél-Máttra Közhasznú Egyesület

